

Περίοδοι και έργα του Νεοελληνικού διαφωτισμού

[Πολιτισμός / Ρωμηοσύνη](#)

[Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος](#)

Ο Νεοελληνικός διαφωτισμός (1670-1821): Περίοδοι, Πρωταγωνιστές, Επιτεύγματα, Έργα

Διαφωτίζω σημαίνει παρέχω σαφείς πληροφορίες, ενημερώνω σωστά, παρέχω παιδεία σε κάποιον. Διαφωτισμός ονομάστηκε η πνευματική κίνηση που εκδηλώθηκε τον 18^ο αιώνα και απέβλεπε στην απαλλαγή του ανθρώπου από τις προλήψεις και τις αυθεντίες και στη διάδοση της επιστημονικής γνώσης με την καλλιέργεια του ορθού λόγου[1].

Ο Νεοελληνικός διαφωτισμός (Ν. δ) υπήρξε «παιδί» του Ευρωπαϊκού διαφωτισμού που διαδόθηκε σε ολόκληρο τον ελληνισμό, τουρκοκρατούμενο και παροικιακό, διαμορφώνοντας στον ελλαδικό χώρο μία πνευματική κίνηση -στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής παιδείας- από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα μέχρι και τις αρχές του 19^{ου} (1750-1821), η οποία επεδίωκε την καλλιέργεια της εθνικής συνείδησης που σταδιακά θα οδηγούσε στην εθνική αποκατάσταση[2].

Ο προάγγελος

Στις αρχές του 17^{ου} το Πατριαρχείο ανανεώνει το ανθρώπινο δυναμικό του, ανασυγκροτείται η Μεγάλη του Γένους Σχολή, ο Πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρης (1572 -1838) προσκαλεί τον Αθηναίο φιλόσοφο Κορυδαλέα (1570-1645) για να αναλάβει τη διεύθυνση της Σχολής. Φιλοδοξία του Πατριάρχη είναι να καταστήσει την Κωνσταντινούπολη το πνευματικό κέντρο του ελληνισμού και γι' αυτό ανασυγκροτεί την εκπαίδευση, ιδρύει ελληνικό τυπογραφείο, αναθέτει στο μοναχό Μάξιμο Καλλιπολίτη (17^{ος} αιώνας) τη μετάφραση της Καινής Διαθήκης και αναβαθμίζει το ρόλο του ορθόδοξου κλήρου. Το εγχείρημα όμως του Λούκαρη αποτυγχάνει, γιατί το γένος δεν διαθέτει ακόμα ανάλογες πνευματικές δυνάμεις.

Οι περίοδοί του Ν. δ.: Η πρώτη, η προδρομική, από το 1670 μέχρι και τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774). Η δεύτερη, η περίοδος ορμής, από το 1775 μέχρι και το 1800 και η τρίτη, η δημιουργικότερη, από το 1801 μέχρι και την επανάσταση του 1821.

Πρώτη περίοδος (1670 - 1774), της προετοιμασίας

Πρωταγωνιστές: Στην πρώτη περίοδο διακρίνεται κυρίως η ατομική-προσωπική προσπάθεια και αγωνία για διάδοση της εκπαίδευσης από πλούσιους εμπόρους (Μανολάκης Καστοριανός, 1620-1690), φωτισμένους ηγεμόνες (Νικόλαος Μαυροκορδάτος, 1670- 1730), φιλοπάτριδες έμπορους των παροικιών (Λάμπρος Σίμων Μαρούτσης, Γιάννινα) και προοδευτικούς ιερωμένους [Μελέτιος Βατοπεδινός, Σαμούηλ Χαντζερής (1700- 1775)]. Σημαντικότερη μορφή ο παιδαγωγός και εθνομάρτυρας του ελληνισμού Κοσμάς ο Αιτωλός, ο Πατροκοσμάς (1714 -1779).

Επιτεύγματα: Ίδρυση πολλών σχολείων σ'όλα τα μέρη της Ελλάδας. Δεν υπήρχε ομοιομορφία προγραμμάτων σπουδών και μεθόδου διδασκαλίας.

Δεύτερη περίοδος (1775 - 1800), της ανάπτυξης

Πρωταγωνιστές: Έχουν αλλάξει σταδιακά οι κοινωνικο - οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν. Οι μεταναστεύσεις και τα ταξίδια αλλάζουν τους Έλληνες, τους επιτρέπουν να αποκτήσουν πλούτο και να διαμορφώσουν μια νέα προσδοκία, αυτή της καλύτερης ζωής, της ελεύθερης ζωής, και της πεποίθησης ότι αυτή κατακτάται μόνο με την μόρφωση. Η διαμορφούμενη αστική τάξη, έμποροι, πλοιοκτήτες, επιθυμούν να παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στο τόπο τους, όπως και σε όλη την Ευρώπη.

Ο Ιώσηπος Μοισιόδακας (1725 - 1800), ο Ζώης Καπλάνης (1736- 1806), ο Δημήτριος Φωτιάδης/ Καταρτζής (1730-1807) και ο Ευγένιος Βούλγαρης (1716-1806) υπήρξαν οι πρωταγωνιστές. Την περίοδο αυτή δραστηριοποιείται μία από τις κορυφαίες μορφές του κινήματος, ο Ρήγας Βελεστινλής (1757-1798, το πραγματικό του όνομα Αντώνης Κυριαζής, η προσωνυμία «Φεραίος» προστέθηκε αργότερα από μεταγενέστερους λογίους), που έδωσε άλλη διάσταση -παμβαλκανική- σ'αυτήν την προσπάθεια.

[Συνεχίζεται]

[1] Γ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας* (Αθήνα, Κέντρο Λεξικολογίας, 2002)499.

[2] *Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας από τις πηγές*, Γ' Λυκείου (ΟΕΔΒ, 1991)45 (Το μεγαλύτερο μέρος του κειμένου στηρίζεται σε πληροφορίες από αυτήν την πηγή)